

D • N
29/5 1956

Avspänningspolitikens svårigheter

Är den kommunistiska avspänningspropagandan ärligt menad och därför värd att stödja och uppmuntra — "eller är den helt enkelt en fälla"? Ungefär den frågan ställer sig hela världen; den senaste, här återgivna formuleringen ges av Economist. Men redan att ställa den frågan innebär en farlig förenklning. För det första finns flera alternativ än dessa två; för det andra — och det är ännu viktigare — kan de ryska ledarnas avsikter lika litet som andra statsledares antas vara stabila och orubbliga, de är tvärtom beroende på hur deras politik uppfattas och besvaras av andra parter. Låt oss stanna vid några av de tänkbara tolkningarna och utvecklingslinjerna. Den förutsättning vi får utgå från är att de ryska härskarna vill bevara den kommunistiska regimerna och det kommunistiska maktområdet i huvudsak orubade — det finns ingen anledning att tänka sig att de överväger att införa demokrati och medborgerlig frihet eller att avstå från någon eller några av de tio erövrade staterna mellan Estland i norr och Bulgarien i söder.

"En fälla." Med det ordet menas att ryssarna endast skulle vara inriktade på att söndra och försvaga, att lura de fria staterna att nedrusta och att rasera Atlantpakten och andra försvarsallianser. Det är möjligt att de tänker så, att deras propaganda blott är en serie finter på kort sikt. Men anta att Bulganin och Chrustjev menar ärligt så tillvida som de önskar fred, bättre relationer, ökade handelsförbindelser och att de tänker sig att denna period av fredlig samlevnad skall vara under överskådlig tid. Bakom dessa planer må ligga förhoppningen eller tillförsikten att den fria världen, "den kapitalistiska världen", småningom skall frätas sönder av konflikter och kriser och att koexistensen utan krig skall sluta med kommunismens universella seger — de har själva sagt att de tror på

den utvecklingen, och denna tror gör i och för sig inte avspänningspolitiken oärlig eller omöjlig att förverkliga. Frågan blir då: Bör Västerms handlingsätt bli olika om "fällans" eller "ärlighetens" teori godtas, är det alls någon väsentlig skillnad mellan den ena och den andra teorin?

Det är svårt att se någon sådan skillnad. Antas fällans teori vara riktig är det självklart att Västerm inte får minska sin vaksamhet, sin sammanhållning och sin beredskap. Men hur ter sig i praktiken ärlighetens teori? Skall Västerm utifrån denna i förtröende för de ryska härskarna slopa eller begränsa försvar och allianser? Inte ens de mest optimistiska — som har ett stänk av realism i behåll — vill väl förorda detta. Ty även om de ryska statsledarna vore sällsynt sannfärdiga och pålitliga män — i stället för att vara beryktade för hållningslöshet och skurkaktighet — måste det antas att de skulle stimuleras till ingripanden, fordringar och aggressioner genom svaghet och slitningar i världen utanför. Så länge deras mål är världens omdaning efter Rysslands beläte, så länge de inte förvandlats från diktatorer till passionerade demokrater skulle de stödja kommunistiska rörelser, begära eftergifter eller underkastelse av de försvarslösa, med hotelser och i sista hand med våld bidra till den utveckling som enligt deras lära är historiskt ofrånkomlig. Det är ingenting märkvärdigt eller upprörande i detta; nästan alla härskare i nästan alla länder har uppträtt på motsvarande sätt. Och även om Chrustjev och Bulganin omvändes till den mest rigorösa pacifism, kan Västerm inte känna sig tryggare. De skulle i så fall med säkerhet bli störtade; de kan urder alla förhållanden när som helst, genom oberäknliga palatsrevolutioner, ersättas av andra diktatorer med helt andra metoder — för att inte tala om att de, liksom Stalin, är dödliga. Om avspänning skall innebära förtröende, är avspänning omöjlig i förhållande till ett tyranni.

Kort sagt, Västerm kan inte med hänsyn till sin egen säkerhet gå med på en avspänning som gör de fria staternas existens beroende av ryska härskares goda vilja. Faran ligger i att hårt pressade länder av illusionism, fruktan och hopp om

att för någon tid bli skonade skall svika sammanhållningen och att sådana avfall skall förvandla Västerms huvudmakt, Förenta staterna, från en garant för allas frihet till en isolerad fästning. Risken synes nu inte stor, men dess innebörd är fruktansvärd.

Det är lätt att se detta läge som ett dilemma endast för Västerm, den av kommunismen hotade fria världen. Vi — och kanske också ryssarna — är övertygade om att demokratierna inte hotar Ryssland, att de, och då närmast USA, är främmande för planer på en världshegemoni och att själva folkstyrelsen är en garanti mot åtminstone grövre former av interventions- och erövringspolitik. Skulle därför inte Ryssland genom eftergifter och nedrustning kunna ta avgörande initiativ till en verklig avspänning? Kunde Chrustjev och Bulganin inte i denna riktning träffa så definitiva avgöranden att deras efterföljare bleve bundna?

Den tidigare ryska politiken gör en sådan linje svår eller omöjlig att genomföra; Ryssland frättras av samma dilem-

ma som Västerm. Tysklands återförening; det skulle bli upptakten till en våldsamt agitation för ändring av de polska och ryska gränserna. Om en satellit släpps ur jämgreppet, kommer andra satelliter, andra erövrade folk att med ökad styrka kräva och med alla medel arbeta för frihet. Ett militärt försvagat Ryssland: Skulle inte uppror av de underkuvade här kunna lyckas, skulle inte rent av Västerm i så fall anse en befrielseaktion tillräckligt billig för att vara moraliskt och politiskt försvarlig? En uppluckring av dikturen: Blir den inte en stimulan för de förtryckta, införlivade eller fångna nationerna, kanske för de missnöjda inom det egna folket? Den ryska maktkoncentrationen, de framgångsrika ryska aggressionerna kan synas göra en reträtt utan kapitulation nära nog omöjlig.

Koexistens mellan väst och öst är självfallet möjlig; vi upplever den varje dag. Men koexistens betyder samlevnad utan förtröende, en fred i vapen. Avspänning är något annat. Finns någon utsikt att nå den?